

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 november 2007

Mål nr

T 128-06

KLAGANDE

Kroghs A/S
Klimstrandvej 284
9690 Fjerritslev
Danmark

Ombud: Jur. kand. JR

MOTPART

Sand- och grusaktiebolaget Jehander, 556016-1183
Box 47124
100 74 Stockholm

Ombud: Advokat AK

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 9 december 2005 i mål T 3735-03

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att Kroghs A/S för rätt till skadestånd på grund av kontraktsbrott inte har varit skyldigt att framföra anspråket inom viss tid efter det att bolaget till Jehanders framfört en neutral reklamation.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i fråga om skadeståndets storlek och beträffande rättegångskostnaderna vid tingsrätten och i hovrätten. Högsta domstolen finner inte skäl att meddela prövningstillstånd beträffande målet i övrigt i följd varav hovrättens dom i de delarna skall stå fast.

Med undanröjande av hovrättens dom återförvisar Högsta domstolen målet i fråga om skadeståndets storlek och beträffande rättegångskostnaderna vid tingsrätten och i hovrätten till hovrätten för fortsatt behandling.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

BAKGRUND

Kroghs A/S och Sand- och grusaktiebolaget Jehander träffade den 8 april 1997 dels ett distributörsavtal, enligt vilket Jehanders skulle producera och leverera sand-, grus- och stenmaterial till Kroghs för återförsäljning i Danmark, dels ett därmed sammanhängande hyresavtal enligt vilket Jehanders av Kroghs skulle hyra utrustning för produktionen. Avtalen gällde för en tid av fem år räknat från och med den 1 januari 1997. Den 12 december samma år sade Jehanders ensidigt upp distributörsavtalet att upphöra den 31 december 1997.

Kroghs har gjort gällande att den förtida uppsägningen utgör ett kontraktsbrott och har i målet yrkat skadestånd på denna grund.

Tingsrätten och hovrätten har funnit att Jehanders har gjort sig skyldigt till kontraktsbrott men att Kroghs har framställt sitt yrkande om skadestånd för sent varför Kroghs talan härom har ogillats.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Kroghs har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, skall förplikta Jehanders att till Kroghs betala 7 247 393 DKK jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 mars 1999 till dess betalning sker.

Kroghs har vidare yrkat att Högsta domstolen skall befria Kroghs från skyldigheten att utge ersättning för Jehanders rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt förplikta Jehanders att utge ersättning för Kroghs rättegångskostnader i dessa instanser.

Jehanders har bestritt ändring och har vidhållit att företaget haft fog för sin uppsägning av avtalet.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om Kroghs för rätt till skadestånd på grund av kontraktsbrott varit skyldigt att framföra anspråket inom viss tid och om denna skyldighet i så fall har fullgjorts. Målet i övrigt har förklarats vilande.

DOMSKÄL

Enligt hovrättens dom har Jehanders gjort sig skyldigt till kontraktsbrott genom att den 12 december 1997 i förtid säga upp det mellan parterna träffade distributörsavtalet.

Kroghs har inte visat någon omständighet som innebär att uppsägningen – som Kroghs har gjort gällande i Högsta domstolen – skett av grov vårdslöshet eller i strid mot tro och heder. En eventuell skyldighet att inom viss tidsfrist framställa skadeståndsanspråk har därför inte bortfallit på denna grund.

Det ifrågavarande distributörsavtalet är ett s.k. ensamåterförsäljaravtal. Förhållandet mellan ensamåterförsäljare och leverantörer är inte lagreglerat, bortsett från rent köprättsliga regler. Det finns således inga direkt tillämpliga

bestämmelser rörande påföljder vid kontraktsbrott i form av obefogad uppsägning eller hävning av återförsäljaravtal.

Av allmänna kontraktsrättsliga principer i kommersiella förhållanden får anses följa att en avtalspart som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott inte kan förhålla sig passiv (jfr t.ex. Rodhe, Obligationsrätt, 1956, s. 447, Hellner m.fl., Speciell avtalsrätt II, Kontraktsrätt, 2 häftet, 4 uppl., 2006 s. 150 f., samt NJA 1992 s. 728 och 2002 s. 630). De lagfästa bestämmelser om reklamation som finns för olika avtalsförhållanden kan ses som ett uttryck för en sådan princip.

Beträffande avtalsförhållanden utanför lagreglerade områden kan det i vissa fall finnas anledning att analogt tillämpa lagfästa bestämmelser rörande likartade avtalsförhållanden. Ensamåterförsäljaravtal liknar i många avseenden agenturavtal. I den juridiska litteraturen har det ansetts att det finns ett utrymme för en analog tillämpning av vissa bestämmelser i lagen (1991:351) om handelsagentur (se bl.a. Håstad, Den nya köprätten, 5 uppl., 2003 s. 316, Nyström, Kontraktsbrott vid agenturavtal, 3 uppl., 2004 s. 62 ff., Ramberg, Kontraktstyper, 2005 s. 244 f. och Söderlund, Agenträtt, 1994, s.12).

Den bestämmelse i lagen som domstolarna analogivis har tillämpat (34 § tredje stycket) anger att krav på skadestånd skall framställas utan oskäligt uppehåll efter det att den skadelidande fick kännedom om omständigheter som ligger till grund för kravet. Enligt förarbetena behöver den skadelidande därvid inte precisera skadeståndskravet utan det är tillräckligt att han anger vari skadan består och vad han grundar kravet på. Därefter är anspråket underkastat allmänna regler om preskription (se prop. 1990/91:63 s. 131 f.).

Agenturlagens regel är emellertid i första hand avsedd som en reglering för ett löpande förhållande och inte avpassad för en situation då avtalet har hävts. En analog tillämpning av agenturlagens regel bör därför inte ske i ett fall som det förevarande.

Enligt rättsfallet NJA 1992 s. 728, som gällde ett leasingavtal vars ändamål hade förfallit sedan leasetagaren sålt leasingobjektet, får det ofta godtas att en part som inte nöjer sig med att avtal upphör att gälla utan vill begära skadestånd med anledning av ett hävningsgrundande kontraktsbrott väntar med att klargöra sin ståndpunkt i detta hänseende tills parten kan närmare överblicka konsekvenserna av avtalets upphörande. Rättsfallet avsåg en situation då det stod klart för parterna att det aktuella avtalet inte skulle komma att fullgöras men den skadelidande parten varken hade hävt avtalet eller reklamerat mot kontraktsbrottet. Den princip som har kommit till uttryck i rättsfallet är inte utan vidare tillämplig när en hävningsförklaring har mötts med en neutral reklamation inom skälig tid från dess mottagande.

En skyldighet för en part, som i ett avtalsförhållande påstår sig ha blivit utsatt för kontraktsbrott, att inom viss kortare tid framföra att påföljden skadestånd kommer att göras gällande skulle kunna motiveras med att den kontraktsbrytande parten skall få reda på att anspråk kan komma att ställas på honom, så att han får möjlighet att inrätta sig efter detta. Om den skadelidande möter en uppsägning med en neutral reklamation av vilken det klart framgår att uppsägningen inte accepteras bör detta emellertid utgöra en tillräcklig varning till motparten om att ett skadeståndsanspråk kan komma att följa. Det finns därför inte anledning att därutöver kräva att den skadelidande uttryckligen meddelar att han kommer att kräva skadestånd

(jfr 29 § köplagen). För det fall att den kontraktsbrytande parten vill ha besked om det är aktuellt med påföljd i form av skadestånd har han möjlighet att begära ett sådant besked.

Av utredningen framgår att Kroghs svarade på Jehanders uppsägning genom ett brev den 22 december 1997 vari angavs att uppsägningen inte kunde accepteras. Det måste därmed stått klart för Jehanders att Kroghs inte lät sig nöja med att avtalet upphörde. Som framgår av tingsrättens dom angav Kroghs i brev den 30 januari 1998 att ett skadeståndskrav skulle följa, om Jehanders stoppade produktionen. Därefter förhandlade parterna med varandra om en lösning. Kroghs krävde hela våren 1998 att avtalet skulle fullgöras. Enstaka leveranser skedde också under år 1998 och Jehanders hade kvar utrustningen enligt hyresavtalet. Av den korrespondens och de möten som ägde rum mellan parterna efter uppsägningen framgår att Kroghs inte fick något definitivt besked i anledning av förfrågningar om Jehanders vidhöll sin uppsägning förrän genom brev den 3 juli 1998. I det brevet angav Jehanders även att den förhyrda utrustningen kunde omedelbart avhämtas och att detta senast skulle ske vid årsskiftet 1998/99. I brev den 13 juli 1998 svarandet Kroghs att anläggningen skulle hämtas inom den angivna fristen och att ”vi vil herefter opgöre vort endelige erstatningskrav”.

Redan den neutrala reklamation som framfördes i brevet den 22 december 1997 får enligt vad ovan anförts anses ha utgjort en tillräcklig varning till Jehanders att anspråk på skadestånd kunde följa om avtalet inte fullföljdes, och Kroghs agerande därefter gav klart vid handen att denna ståndpunkt inte återtogs. Kroghs har således kvar rätten till skadestånd.

Anledning saknas att meddela prövningstillstånd i frågan huruvida Jehanders agerande utgjort kontraktsbrott. Däremot bör prövningstillstånd meddelas beträffande frågan om skadeståndets storlek. Denna fråga bör inte prövas av Högsta domstolen som första instans, varför målet skall återförvisas till hovrätten för fortsatt handläggning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck,
Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad (referent),
Kerstin Calissendorff och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Ulrika Kvarnsjö